יְתֵירָא הוּא – מיותר הוא לגבי דין ריחים ורכב, שדינם כבר התפרש בפסוק, ואינו נצרך אלא לאסור בלאו את החובל שאר כלים שעושים בהם אוכל נפש, וּבָיְנָן דִּיתֵירָא הוּא ובא רק לענין חיוב לאו, וכתבה זאת התורה בסתם ולא פירטה אינה כלים בכלל האיסור, שַׁדֵּייהּ – יש להטילו גם אֲרֵיחַיִם וְרֶכֶב, כלומר, כְּלוֹל באיסור זה גם את האיסור למשכן ריחים ורכב, שהרי אף הם כלים שעושים בהם אוכל נפש. אֲבָל חָבָא לגבי קרבן פסח, הפסוק 'כִּי אִם צְלִי אֵשׁ' לַאו יְתֵירָא הוּא – אינו מיותר ללמד איסור לאו באכילת הקרבן כשאינו צלוי, דְּמִפְּנֵי לַיהּ – שהרי נצרך פסוק זה לְכִדְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בברייתא, שמכך שאמרה התורה 'אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל בַּמַּיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ' יש לדרוש שרק בְּשָׁעָה שֶׁיְּשָׁנוֹ – שמצווה האדם בְּקוּם וֶאֱכוֹל את הפסח כשהוא צָלִי, והיינו בליל פסח, יְשָׁנוֹ – מצווה האדם בְּבַל תֹּאכַל את הפסח נָא, אך בְּשָׁעָה שֶׁאֵינוֹ בְּקוּם אֱכוֹל צָלִי, והיינו בערב פסח, אֵינוֹ בְּבַל תֹּאכַל נָא, ונמצא שאין הפסוק בא לאסור בלאו נוסף את אכילת הבשר נא או מבושל.

הגמרא מביאה ראיה לדעת רב יהודה בענין איסור למשכן ריחים ורכב: תַּנְיָא בברייתות כְּוָותֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, שהממשכן ריחים ורכב אינו לוקה משום 'כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל', וכך שנינו בברייתא הראשונה, חָבַל זוּג – מספריים שֶׁל סַפָּרִים, שהם עשויים משני כלים נפרדים, והשימוש הוא בשניהם יחד, וְכן אם חבל צֶמֶד שֶׁל פָּרוֹת – שתי פרות שחורשים בהן בשדה, עם ה'צמד', דהיינו העול שמונח על שתיהן בעת החרישה, ואלו הם דברים שעושים בהם אוכל נפש ואסור למשכנם, חַיָּיב שְׁתַּיִם – שתי מלקויות, כיון שבכל חלק מהמספריים, וכן בכל אחת מהפרות, עובר על לאו של 'כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל', אף ששניהם משמשים למלאכה אחת. אבל אם חבל את זֶה בְּעַצְמוֹ וְזֶה בְּעַצְמוֹ, כלומר חלק אחד של המספריים, או פרה אחת מהצמד, אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. ומברייתא זו מוכח שעל שני חלקי המספריים או שתי הפרות לוקה שתים [אך עדיין אין מכאן ראיה לדברי רב יהודה האומר שגם בריחים ורכב שאיסורם מפורש, לוקה רק שתים ולא שלש].

משלימה הגמרא את הראיה לרב יהודה מברייתא נוספת: וְתַנְיָא אִידָךְ, חָבַל זוּג שֶׁל סַפָּרִים, וְכן אם חבל צֶמֶד שֶׁל פָּרוֹת, יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיָּיב אֶלָּא מלקות אַחַת, תַּלְמוּד לוֹמַר 'לֹא יַחְבֹּל רֵיחַיִם וָרָכֶב', ויש לדרוש כך, מַה רֵיחַיִם וָרֶכֶב שֶׁהֵן מְיוּחָדִין – מסוימים בכך שהם שֵׁנֵי כֵלִים, ושניהם יחד עוֹשִׂין מְלָאכָה אַחַת של טחינת התבואה, וְחַיָּיב הממשכן מלקות עַל זֶה בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עַצְמוֹ, אַף כָּל הִדְּבָרִים שֶׁהֵן שְׁנֵי כֵלִים מְיוּחָדִים, וְעוֹשִׂין בשניהם מְלָאכָה אַחַת, חַיָּיב הממשכנם עַל זֶה בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עַצְמוֹ, ומוכח מברייתא זו שהממשכן ריחים ורכב לוקה שנים, וכדעת רב יהודה, ואינו לוקה משום 'כי נפש הוא חובל'. ואין לומר שבאמת בריחים ורכב לוקים שלש, גם משום 'כי נפש הוא חובל', וכוונת הברייתא רק ללמוד מריחים ורכב שיש מלקות על כל כלי וכלי בפני עצמו, שהרי בברייתא זו מבואר שיש לדמות ריחים ורכב לזוג של ספרים, והתבאר בברייתא הראשונה שבחבלת זוג של ספרים וצמד של פרות לוקה רק שתים, ולא שלש.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: הָהוּא גַּבְרָא – מעשה באדם דְּחָבַל סַכִּינָא דְּאַשְׁכָּבְתָּא מֵחַבְרֵיהּ – שנטל כמשכון מחבירו סכין שחותכים בה בשר בבית המטבחיים. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּאַבַּיֵי – בא המלוה לפני אביי, אָמַר לֵיהּ אביי, זִיל אַהַדְּרֵיהּ – לך והשב לו את הסכין, דְּהָווּ לֵיהּ – שהרי סכין זו היא כְּלֵי שָׁעוֹשִׂים בּוֹ אוֹכֶל נֶפֶשׁ ואסור למשכנה, וְתָא קוּם בְּדִינָא עֲלָךְ – ובוא ועמוד עם הלוה בדין על החוב שאתה תובעו, ואם יודה או שיבואו עדים שהוא חייב, ישלם. ואם יכפור ולא יבואו עדים, ישבע שבועת היסת כדין כופר בכל.

הגמרא מביאה שרבא חולק על אביי בדין זה: רָבָא אָמַר, לֹא צָרִיךְ לְמֵיקַם בְּדִינָא עֲלָהּ – אין המלוה צריך לתובעו בדין על חוב זה, כיון שתפס מביתו את הסכין שלא בפני עדים, וְיָכוֹל לְמֵעְוַן שקנאה והיא שלו, והיה נאמן בטענה זו, לכן אף עתה שהוא מודה שאין הסכין שלו הוא נאמן בשבועה שהלה חייב לו ממון עַד כְּדֵי דְּמֵיהֶן – עד כדי שווי הסכין, במיגו שהיה אומר שהיא שלו.

מקשה הגמרא: וְאַבַּיֵי, שאמר שעליו לעמוד עמו בדין, וכי לֵית לֵיהּ הַהִיא סְבָרָא – האם יתכן שאינו סובר סברא זו שאמר רבא, שהמלוה נאמן במיגו שהיה אומר שהסכין שלו, והרי אם כן קשה, מַאי שְׁנָא מעשה זה, מִמעשה אחר שהיה, בַּהֲנָהוּ עִיזֵי דַּאֲכְלֵי חוֹשְׁלָא בְּנַהַרְדְּעָא – באותם עיזים שאכלו שעורים קלופים בעיר נהרדעא, וְאָתָא מָרֵא דְּחוֹשְׁלָא וְתָפַס לְהוּ – ובא בעל השעורים ותפס את העיזים ברשותו, וְקָא טָעֵין טוּבָא – ותבע מבעל העיזים ממון רב, תמורת השעורים שלפי טענתו אכלו העיזים. וְאָמַר אֲבוּהַ דִּשְׁמוּאֵל – פסק את הדין אביו של האמורא שמואל, שֵׁיכוֹל בעל השעורים לְמֵיטְעַן שאכלו העיזים שעורים בשווי שהוא עַד כְּדֵי דְּמֵיהֶן – עד כדי שוויים של העיזים עצמן, במיגו שהיה אומר שקנה את העיזים, ולא היה משיבם לבעליהם. ומדוע כאן אמר אביי שאין המלוה נאמן לומר כמה חייב לו הלוה במיגו שהיה טוען שקנה את המשכון.

מתרצת הגמרא: אין הנידונים דומים, הָתָם – במעשה של העיזים לַאו מִידֵּי דְּעָבְדָא לְאוֹשׁוֹלֵי וּלְאוֹגוֹרֵי הוּא – אין העיזים נחשבים כדבר העשוי להשאילו או להשכירו, שאין דרך בני אדם בכך, ולכן בשעה שהיו העיזים ביד בעל השעורים היה יכול לטעון שקנאם, שאם לא כן כיצד הגיעו לרשותו, אבל הָכָא – לגבי הסכין שנטל המלוה במשכון, מִידֵּי דַּעֲבִיד לְאוֹשׁוֹלֵי וּלְאוֹגוֹרֵי הוּא – זהו דבר שדרך להשאילו ולהשכירו, וכיון שידוע שהסכין היתה של הלוה, אין המלוה נאמן לומר שקנאה. מוכיחה הגמרא שכך הדין: דְּשָׁלַח רַב הוּנָא בַּר אָבִין הלכה זו, אדם שיש בידו חפצים שהיו מוחזקים שהם של אחר, והם דְּבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר, וְאָמַר המחזיק 'לְקוֹחִין הֵן בְּיָדִי', אֵינוֹ נֶאֱמָן, ומוציאים מידו ומחזירים לבעלים הראשונים.

הגמרא מבררת את סברת רבא שחלק במעשה זה. מקשה הגמרא: וְרָבָא, שאמר שהמלוה נאמן במיגו שקנה את הסכין, וכי לֵית לֵיהּ הַאי סְבָרָא – האם אינו סובר סברא זו, שבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר אין אדם נאמן לטעון שקנאם, וְהָא רָבָא עצמו, שבא מעשה דומה לפניו, אַפִּיק זוּזָא דְּרַבְּלָא – הוציא מספריים שגוזזים בהם בגדי צמר, וְסַפְּרָא דַּאֲנַדְתָּא – ספר של דברי אגדה מַיְתֵי – מיד יתומים שמצאו בירושת אביהם דברים אלו, והעידו עדים שהיו שייכים לאדם אחר, בְּטעם זה, שהיו אלו דְּבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר, ואם היה אביהם נאמן לטעון שקנאם, היינו טוענים טענה זו עבור היתומים, ומכך שהוציא מידם מוכח שאין זו טענה טובה ולא היה האב נאמן בה, כיון שאלו דברים העשויים להשאיל ולהשכיר, ומדוע כאן הוא סובר שהמלוה נאמן על סכום החוב במיגו שהוא קנה את המשכון.

מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רָבָא, הַאי נַמִּי – סכין זו גם כן, כֵּיוָן דְּמִיפַּגְּמָא – שחודה נפגם על ידי השימוש בה, קָפְדֵי אִינָשֵׁי וְלֹא מוֹשְׁלֵי – מקפידים עליה בני אדם ואינם משאילים אותה לאחרים, ולכן לא היה הלוה יכול לטעון שהשאילה למלוה, אלא היה המלוה נאמן לטעון שקנאה ממנו, וכיון שכך הוא נאמן גם בטענתו שהלוה חייב לו כסף כשווי הסכין, במיגו שהיה טוען שקנאה:

הדרן עלך המקבל

חינוך על טהרת הקודש שמקרב ליבן של ישראל לאבינו שבשמים, מביאה שמחה אצל ה' אלוקינו שלא בערך גדולה יותר משמחת הורים ואהבתם לבנם יחידם שנולד להם לעת זקנותם.

ממכתב כ"ד טבת, תש"כ

פרק עשירי - הבית והעלייה

משנה

1 פרק זה עוסק ברובו בענייני שותפיםא, ודן בחמשה עניינים: א.
2 דינים הבאים מצד בית ועליהב שנפלו שניהם, או אחד מהם,
3 וכדומה. ב. רכוש שנפל אל מחוץ לרשות בעליו, והזיק בנפילתו,
4 באיזה אופן חייב הבעלים בנזק. ג. האם אדם יכול לפרוע לשכיריו
5 באופן שונה מהאופן שהתנה עימם. ד. האם מותר לאדם
6 להשתמש ברשות הרבים, כשמגיע מזה היזק לבני רשות הרבים.
7 ה. צמחים שמקום שורשיהם שייך לאחד ומקום הנוף שייך לאחר,
8 למי הפירות.
9 הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּיה שֶׁל שְׁנַיִם – בית של אדם, שהעליה שעליו שייכת
10 לאחר, שֶׁנָּפְלוּ, ועצי הבית ואבניו התערבו עם של העליה, שֶׁנִּיחָם
11 – בעל הבית ובעל העליה חוֹלְקִין בָּעֵצִים וּבָאֲבָנִים וּבֶעָפָר לפי
12 חשבון הגובה, כגון אם היה הבית גבוה פי שנים מהעליה, בעל
13 הבית נוטל פי שנים מבעל העליה. וְאִם חלק מהאבנים נשברו, וכל
14 אחד רוצה ליטול את השלמות, אזי רוֹאִין אֵלּוּ אֲבָנִים הָעֲשׂוּיוֹת
15 לְהִשְׁתַּבֵּר, שאם נפל הכותל תחתיו, נוטל בעל העליה את האבנים
16 השלמות, שכן השבורות הן אבני הבית, והשלמות הן מהעליה.
17 ואם נפל על צידו, שהאבנים התחתונות נפלו קרוב והעליונות
18 רחוק יותר, נוטל בעל העליה את השבורות. וְאִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן
19 מַכִּיר מְקֻצָּת אֲבָנָיו – חלק מהאבנים השלמות, ויודע שהן שלו,
20 נוֹטְלָן, וְעוֹלוֹת לוֹ מִן הַחֶשְׁבּוֹן – חבירו נוטל כנגדן, כאשר יתבאר:

גמרא

21 מקשה הגמרא: מַדְקָתָנֵי במשנה 'רוֹאִין אלו אבנים העשויות
22 להשתבר', מִכְּלָל – משמע דְּאִיכָּא לְמֵימַר עֲלֵיהוּ – שאפשר לברר
23 אִי בַּהֲבָאָה נָפִיל – האם נתרסק ונפל הכותל תחתיו, שאז העליונות
24 מונחות על התחתונות, אִי בַּהֲבָאָה נָפִיל – או האם נפל במקל
25 הנופל על צידו, שאז העליונות מונחות רחוק ממקום הכותל. וְאִי
26 הָכִי, שאפשר לברר את צורת הנפילה, אזי בְּרֵישָׁא של המשנה,
27 אַמַּאי – מדוע חוֹלְקִין את האבנים בשוה, נֶחֱזֵי – נתבונן היאך נפל
28 הכותל, אִי בַּהֲבָאָה נָפִיל הרי עֲלֵיהָא אִיתְּבוּר – העליונות נשברו,
29 והרחוקות הן של בעל העליה, וְאִי בַּהֲבָאָה נָפִיל, תַּתֵּיהָא אִיתְּבוּר
30 – התחתונות נשברו, והעליונות של בעל העליה.
31 מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא – דין זה נצרך למקרה דְּנָפִיל הכותל
32 בְּלֵילְיָא – בלילה, ולא ראינו כיצד נפל. מקשה הגמרא: וְלֵיחֲזִינְהוּ
33 בְּצַפְרָא – נראה בבוקר כיצד מונחות האבנים, ונדע כיצד נפלו.
34 מתרצת הגמרא: דְּפַנִּינְהוּ – מדובר שפינו אותן ממקומן. מקשה
35 הגמרא: וְלֵיחֲזֵי מַאן פַּנִּינְהוּ, וְלִישַׁיְילֵיהּ – נראה מי פינה אותן, ונשאל
36 אותו כיצד היו מונחות. מתרצת הגמרא: מדובר דְּפַנִּינְהוּ בְּנֵי רְשׁוּת
37 הָרַבִּים, וְאָזְלוּ לְעָלְמָא – הלכו לדרכם.
38 מקשה הגמרא: וְלֵיחֲזֵי בִּרְשׁוּת דְּמַאן יָתְבָן – נראה ברשות מי
39 מונחות האבנים, וְלֵיחֲזֵי אִידָךְ הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה – והרי
40 השני מוציא מחזקתו, ועליו להביא ראיה שהשלמות שלו.
41 מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא, מדובר דְּיָתְבָן בְּחַצֵּר דְּתַרְוַיְיהוּ –
42 שמונחות בחצר של שניהם, ואין אחד מהם מוחזק יותר מחבירו.
43 תירוץ נוסף: אִי נַמִּי, הֵן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. תירוץ נוסף: וְאִיבָּעֵית אֵימָא,
44 אמנם הן מונחות ברשות אחד מהם, אך שׁוּתָּפִין בְּכִי הַאי גַּוְונָא לֹא
45 קָפְדֵי אַהֲדָדֵי – שותפים אינם מקפידים זה על זה כשחפצי האחד
46 מונחים ברשות חבירו, ולכן אין בעל הרשות מוחזק בהן, שכן גם
47 לחבירו רשות להניח שם אבניו:
48 שנינו במשנה: אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר כו' מקצת אבניו, נוטלן:
49 מברר הגמרא: וְהָלָה – השני, מַה טַּעַן. אִי דְּקָאָמַר 'אין' – כן,
50 ומודה שאבנים אלו של חבירו, פְּשִׁיטָא שנוטלן הראשון. וְאִי לֹא
51 אָמַר 'אין' ולא הודה לו, לָמָּה נוֹטֵל הראשון בלא להביא ראיה
52 שאלו אבניו. אֶלָּא דְּאָמַר לֵיהּ 'אֵינִי יוֹדֵעַ', וזוכה הראשון שכן טען
53 'ברי', ו'ברי ושמא ברי עדיף'. מקשה הגמרא: לֵימָא תֶּהֱוֵי – האם
54 נאמר שתהיה ממשנתינו תִּיוּבְתָּא דְּרַב נַחְמָן – הוכחה שלא כרב
55 נחמן, דְּאִיתְּמַר, הטוען 'מָנֶה לִי בְּיָדְךָ', וְהִלָּה אוֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', רַב
56 הוּנָא וְרַב יְהוּדָה אָמְרֵי, חַייָב לשלם, שברי ושמא ברי עדיף, וְרַב
57 נַחְמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרֵי, פָּטוּר, שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ואין
58 די ב'ברי'. וקשה על רב נחמן, שממשנתינו משמע שברי ושמא ברי
59 עדיף.
60 מתרצת הגמרא: כִּדְאָמַר רַב נַחְמָן – קושיא כגון זו הוקשתה במקום
61 אחר, ותירצה רב נחמן, שמדובר בְּגוֹן שֵׁיש עָפָר שְׁבוּעָה בֵּינֵיהֶן,
62 כאשר יתבאר, ואם כן הָכָא נַמִּי יש לתרץ בְּגוֹן שֵׁיש עָפָר שְׁבוּעָה
63 בֵּינֵיהֶן. מבררת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי עָפָר שְׁבוּעָה, ומהו אופן זה.
64 מבארת הגמרא: כְּדְרָבָא – כמו שאמר רבא, דְּאָמַר רָבָא, הטוען
65 'מָנֶה לִי בְּיָדְךָ', וְהִלָּה אוֹמֵר 'אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים, וְהַשְּׁאָר אֵינִי
66 יוֹדֵעַ', שהודה במקצת התביעה, והתחייב שבועת 'מודה במקצת'
67 שאינו חייב יותר, וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִישָּׁבַע על הנ' הנותרות, שהרי
68 אינו יודע אם חייב אותן, יְשַׁלֵּם אותן, שכן כל המחויב שבועה
69 להפטר מחיוב ממון, ואינו נשבע, משלם את הממון. וכן במשנתינו
70 מדובר שמודה שמקצת האבנים הן של הראשון, ועל השאר אומר
71 'איני יודע', ומתחייב שבועה, ואינו יכול להשבע, ולכן נוטל
72 הראשון כל מה שתבע:
73 שנינו במשנה: אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו, נוטלן, וְעוֹלוֹת
74 לוֹ מִן הַחֶשְׁבּוֹן, שלוקח חבירו אחרות כנגדן: מבארת הגמרא: סָבַר
75 רָבָא לְמֵימַר, שהראשון נוטל השלמות שהכיר, וחבירו לוקח לְפִי
76 חֶשְׁבּוֹן שְׁבוּרוֹת – מספר שוה של שבורות, והשאר חולקים בשוה.
77 אַלְמָא – מדברי רבא משמע, שבְּיָן דְּאָמַר השני 'אֵינִי יוֹדֵעַ', רֵיעַ טָפֵי
78 – טענתו גרועה, ולכן נוטל שבורות. מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי,
79 אַדִּרְבָּה, הסברא היא להפך, הָא רֵיעַ טָפֵי – הראשון גרועה טענתו
80 יותר, שכן מִדְּהָנֵי יָדַע וּטְפֵי לֹא יָדַע – מזה שהכיר רק לבנים אלו,
81 מוכח שתּוּ לֵית לֵיהּ – אין לו עוד שלמות, וְאִידָךְ – השלמות
82 האחרות כּוּלְּהוּ דְּהַיְינוּ נִינְהוּ – כולן של השני. ואם כן, יש לומר
83 שהראשון הפסיד בשהכיר מקצת אבניו.
84 אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי, נוטל לְפִי חֶשְׁבּוֹן שְׁלִימוּת – נוטל הוא שלמות כנגד
85 השלמות שנטל הראשון. מקשה הגמרא: אִי הָכִי, מַאי קָמְהַנֵי לֵיהּ
86 – מה נשכר הראשון בזה שהכיר. מתרצת הגמרא: הוא נשכר
87 לְמַלְבְּנָא רַיווֹחָא – אם הלבנים שלו רחבות מהאחרות. תירוץ נוסף:
88 אִי נַמִּי, הוא נשכר אם לקח לבנים העשויות מִטִּינָא דְּמַעְבְּדָא – טיט
89 המעובד ומגובל יפה יותר מטיט שאר הלבנים:

משנה

90 המשנה דנה באדם שהשכיר את עלייתו, ונתקלקלה רצפתה:
91 הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּיה של אדם, שדר בבית והשכיר לאחר את העליה,
92 וְנִפְחֲתָה – נשברה חלק מרצפת הָעֲלִיָּיה ואינה ראויה למגורים,
93 צריך המשכיר לתקנה. וְאִם אֵין בַּעַל הַבַּיִת – המשכיר רוֹצֶה לְתַקֵּן,
94 חֲבֵרֵי בַּעַל הָעֲלִיָּיה – השוכר יוֹרֵד וְדָר לְמַטָּה בבית, עַד שֶׁיְּתַקֵּן לוֹ
95 המשכיר אֶת הָעֲלִיָּיה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אין המשכיר חייב הכל, אלא
96 הַתַּחְתּוֹן – בעל הבית נוֹתֵן אֶת הַתִּקְרָה – החלק התחתון של רצפת
97 העליה, וְהָעֶלְיוֹן אֶת הַמַּעֲזִיבָה – הטיט שנותנים על התקרה:

גמרא

98 מבררת הגמרא: מה ששנינו שכשנִּפְחֲתָה הרצפה, יורד השוכר
99 ודר בבית, בְּמָה נפחתה. מבארת הגמרא: רַב אָמַר, כשנפחתה
100 בְּרִיבְדָּהּ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, אפילו נפחתה בְּאַרְבָּעָה טפחים, רשאי
101 השוכר לרדת. מבארת הגמרא: רַב אָמַר דווקא בְּרִיבְדָּהּ, אֲבָל
102 בְּאַרְבָּעָה טפחים לֹא, שכן אם לא נפחתה ברובה, הרי חסר
103 לשוכר רק מקום הנחת כלי, ויתן לו בעל הבית מקום למטה
104 להניח כלי זה, ואין לשוכר טענה, שכן אָדָם דָּר גם כשחֲצִיוֹ
105 לְמַטָּה וְחֲצִיוֹ לְמַעְלָה – שמקצת כליו למטה וקצתם למעלה.

המשך בעמוד לד

וּשְׁמוּאֵל אָמַר, אף אם נפחתה בְּאַרְבָּעָה טפחים, יכול השוכר לירד, שכן אֵין אָדָם דָּר חֶצְיוֹ לְמַטָּה וְחֶצְיוֹ לְמַעְלָה, וחייב המשכיר להעמיד לו דירה ראויה.

מבררת הגמרא: חֵיכִי דָּמֵי – באיזו לשון השכיר את העליה. אִי מדובר דְּאָמַר המשכיר ׳עֲלָיָה זוֹ אני משכיר לך׳, ולא התחייב על עליה אחרת, אם כן מזלו של השוכר גרם שאַזְדָּא [–הלכה] ונתקלקלה עליה זו, ואין המשכיר חייב לתקנה. וְאֶלָּא אם מדובר דְּאָמַר לֵיהּ המשכיר ׳משכיר אני לך עֲלָיָה׳ סָתָם, ולא הזכיר ׳זו׳, קשה, שהרי יכול המשכיר לוֹמַר לֵיהּ אַחֲרִיתִי – להשכיר לו עליה אחרת, ומדוע חייב לקבלו בביתו. מבארת הגמרא: אָמַר רָבָא, לֹא צְרִיכָא, מדובר דְּאָמַר לֵיהּ המשכיר ׳עֲלָיָה זוֹ שֶׁאֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ, כִּי סָלְקָא – כשהיא קיימת על הבית סָלֵיק בַּהֲדָהּ – עלה וגור בה, וְכִי נָחֵית – כשהיא נופלת ומתקלקלת חוֹת בַּהֲדָהּ – רד וגור תחתיה, בבית׳.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, מַאי לְמֵימְרָא – מהו החידוש, ודאי שידור בבית כאשר התנו. מתרצת הגמרא: אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי, מדובר דְּאָמַר לֵיהּ המשכיר ׳עֲלָיָה זוֹ שֶׁעַל גַּבֵּי בַּיִת זֶה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ׳, שמשמע, דְּהָא שַׁעֲבִיד – ששעבד המשכיר את הַבַּיִת לָעֲלִיָּה, ולכן דר השוכר בבית. וְכִי הָא – דין זה דומה לדין דְּאָמַר רָבִין בַּר רַב אַדָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַעֲשֶׂה בְּאדם אֶחָד שֶׁאָמַר לַחֲבֵירוֹ, ׳דִּלִית – גפן זו שְׁמוּדלית עַל גַּבֵּי פַּרְסֵק [–עץ אפרסק] זֶה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ׳, וְנֶעֱקַר הַפַּרְסֵק, ותבע הלוקח שיטע שם המוכר פרסק אחר, שהרי מכר לו גפן המודלית על פרסק, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי רַבִּי חִיָּיא, וְאָמַר רבי חייא למוכר, ׳חַיָּיב אַתָּה לְהַעֲמִיד לוֹ פַּרְסֵק, כָּל זְמַן שֶׁהַדָּלִית קַיֶּימֶת [–קיימת]׳. ואם כן, לשון זו משמע שהאפרסק משועבד לדלית, וכן הלשון ׳עליה שעל גבי בית זה׳ משמע שהבית משועבד לעליה.

הגמרא מבררת כיצד דר השוכר בבית: בָּעֵי רַבִּי אַבָּא בַּר מַמָּל,